

Лисяк Л.В.,

к.е.н., доцент НДФІ ДННУ „Академія фінансового управління”

ТРАНСФОРМАЦІЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ЗА РОКИ РЕФОРМ

Здійснено оцінку бюджетної політики в Україні у період становлення ринкових відносин. Актуалізовано напрями удосконалення бюджетної політики на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

The estimation of the budget policy in Ukraine at the period of the market relationships' formation has been done in the article. The directions of the budget policy's improvement nowadays have been updated.

Сучасна бюджетна політика має ефективно здійснювати перерозподіл результатів економічного зростання і використання національного багатства, тим самим створюючи стимули й умови для подальшого сталого розвитку суспільства. Вагома роль та місце, яке посідає бюджетна політика у системі державного регулювання, актуалізує поглиблене вивчення її теоретичних засад як підґрунтя проведення виважених регуляторних заходів держави. Дослідження проблем різних аспектів бюджетної політики в Україні присвячені праці видатних вітчизняних вчених: М.Я. Азарова, Ф.О. Ярошенка, В. М. Гейця [1], І. О. Луніної [2], Ю.В. Пасічника [4], І. Я. Чугунова [5] та ін. В умовах плюралізму думок щодо розширення чи мінімізації державного впливу на економічні та соціальні процеси, більшість вітчизняних вчених схиляються до висновку, що бюджетна політика і на сучасному етапі розвитку України в цілому не відповідає достатньою мірою вимогам стратегічних завдань економічного і соціального розвитку суспільства. Отже, потреба подальшого дослідження глибинних причин проблем бюджетної політики та напрямків її удосконалення залишається актуальною. Е. Селігман ще на початку ХХ ст. писав: „Головне завдання економіки – пояснити нам те, що є. Якщо все суспільство, однак, результат еволюції, то ми можемо зрозуміти те, що є, лише знаючи, що було. Дослідження соціальних тенденцій вводить

питання про те, що повинно бути" [7, с. 29]. Цей вислів можна вважати методологічною основою для дослідження сучасних фінансових проблем, він підтверджує актуальність вивчення їх ретроспективного аспекту.

Метою даної статті є оцінка бюджетної політики в Україні за роки реформ, зокрема її ролі у системі державного регулювання, та розробка пропозицій щодо удосконалення регуляторної функції бюджетної політики.

Функціональне призначення бюджетної політики є продуктом еволюції ролі і значення конкретних функцій держави в суспільно-економічному розвитку. Залежно від особливостей стану та завдань розвитку країни на кожному етапі здійснюється вибір того чи іншого типу бюджетної політики та особливостей розвитку й співвідношення її складових елементів. Бюджетна політика, як основна форма фінансової політики держави, вирішує двоєдине завдання: забезпечення функціонування бюджетної системи країни та бюджетне регулювання соціально-економічних процесів. Реальність реалізації обраного урядом країни типу бюджетної політики багато в чому визначається узгодженістю, збалансованістю її складових. Тобто податкова політика, політика у сфері неподаткових платежів, бюджетні аспекти фінансової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності, політика регулювання державного боргу, політика бюджетного регулювання цін, інвестиційна та інноваційна бюджетна політика, трансфертна політика, політика у сфері видатків бюджету та інші мають бути збалансованими та узгодженими у часі.

Виходячи з досвіду країн з ринковою економікою, головними формами механізму системи державного регулювання є законодавство, політика та системи. Таким чином, бюджетна система, податкова система, система управління державним майном та ін., бюджетна політика та її елементи, фінансове законодавство є елементами механізму державного регулювання. Розглядаючи регулюючу функцію бюджетної системи та виокремлюючи етапи її становлення у період трансформації економічної системи України під цим кутом зору, І Я. Чугуновим досліджено розвиток бюджетних відносин в Україні з 1992 р. до 2004 р. та виокремлено такі періоди [5]: початковий етап становлення бюджетної системи (1992-1994), який характеризується незадовільним рівнем регулюючої функції бюджетної системи, наявністю значного розміру дефіциту бюджету, в тому числі з емісійними джерелами його покриття, нарощуванням обсягів державного боргу, недосконалим регулюванням між-

бюджетних відносин; етап часткового збалансування бюджетної системи (1995-2000), який характеризується недостатнім рівнем регулюючої функції бюджетної системи, нарощуванням заборгованості зі сплати до бюджету податків і зборів, дебіторської та кредиторської заборгованості бюджету, зменшенням розміру дефіциту бюджету з використанням неемісійних джерел його покриття, скороченням обсягу державного боргу, поступовим впровадженням казначейської системи виконання бюджету; етап подальшого збалансування бюджетної системи (з 2001 р.), який характеризується задовільним рівнем регулюючої функції бюджетної системи, суттєвим зменшенням обсягу державного боргу, посиленням керованості бюджетним дефіцитом (профіцитом), впровадженням програмно-цільового методу планування бюджету, реформуванням системи міжбюджетних взаємовідносин, нормативно-законодавчим врегулюванням бюджетного процесу шляхом прийняття Бюджетного кодексу України, поетапним запровадженням казначейського обслуговування місцевих бюджетів, скороченням обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості бюджету.

Цілком слушним є питання, яким чином заходи бюджетної політики у названі періоди та у подальшому поступі країни впливали на економічні і соціальні процеси, як формувалася, розвивалася регуляторна функція бюджетної політики та які фактори впливали на неї.

В Україні на початку 1990-х рр. почали впроваджуватися елементи державного регулювання замість системи командно-адміністративного управління. Відобразилися це певним чином і на бюджетній політиці, адже вона проводилася в умовах зміни типу відтворювальних відносин, глибоких структурних зрушень, економічної кризи, високої інфляції. За відсутності достатнього практичного досвіду й належного теоретичного обґрунтування процесу формування і реалізації бюджетної політики, проблеми вирішувалися безсистемно, методом проб і помилок. Домінуючими були інститути бюджетної політики радянського періоду. Видатки державного бюджету визначалися сформованими у попередні роки потребами, що зумовило зростання дефіциту бюджету. Збільшення видатків бюджету спрямовувалося на соціальні потреби, а не на розширення державних закупівель. За статистичними даними, прямі видатки бюджету на економічну діяльність (на народне господарство) різко скоротилися. При цьому держава продовжувала опікуватися підприємствами, більшість яких залишалася у державній власності, шляхом кредитування, надання державної допомоги

за рахунок спеціальних коштів і цільових бюджетних фондів. Підприємствам надавалися податкові пільги, неодноразово використовувалися списання та реструктуризація податкової заборгованості. Як зазначає І. Луніна, до 1996 р. частка видатків бюджету на економічну діяльність була практично такою ж, як і за часи адміністративно-командної економіки, але вони були розпоршені за іншими, крім „видатків на народне господарство”, напрямками фінансування, зокрема, спрямовувалися на кредитування капітальних вкладень; надання кредитів підприємствам на різні цілі; фінансування заходів щодо державного регулювання цін [2, с. 196, 200]. І. Луніна відзначає: „Навіть тоді, коли надавалися кредити, мова йшла, по суті, про субсидії, тому що значна частина кредитів не поверталася (за даними голови Державного інноваційного фонду, близько 70 %)” [2, с. 197]. Зважаючи, що продукція вітчизняних підприємств була неконкурентоспроможною порівняно з імпортною продукцією, кількість якої значно збільшилася в умовах політики лібералізації міжнародної торгівлі, споживчі витрати підтримували рівень і динаміку імпорту споживчих товарів, сприяли ще більшому спаду національного виробництва, нагромадженню продукції на складах, доходи бюджету постійно скорочувалися. Збільшувався дефіцит бюджету без суттєвого збільшення сукупного попиту. Таким чином, збільшення бюджетних видатків практично не стимулювало зростання доходів ні економічних агентів, ні державного бюджету. Одночасно жорстка грошово-кредитна політика спричинила до виникнення грошових сурогатів і ще більше загострила проблему наповнення бюджету. Загальне зниження обсягів виробництва, погіршення фінансового стану підприємств, зростання обсягів негрошових операцій негативно вплинули як на фінансову систему держави загалом, так і на бюджетну систему, як її вагому складову. Держава почала використовувати універсальний інструмент одночасно і бюджетної й грошово-кредитної політики – облігації внутрішньої державної позики, які відволікали кошти реального сектора та сприяли посиленню інвестиційної кризи. Реалізація бюджетною політикою у 1992-1994 рр. емісійних джерел покриття дефіциту державного бюджету негативно позначалося на макроекономічному становищі в країні. Відсутність дієвої системи державного регулювання внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин призвело до некерованості багатьма економічними і соціальними процесами.

У 1992-1994 рр. основні зусилля у бюджетній політиці були спрямовані на досягнення фінансової стабілізації, розбудову

державних фінансів, створення дійового механізму функціонування бюджетної системи. При цьому становлення бюджетної політики було невіддільним від дії суб'єктивних факторів. Реально бюджетна політика 1990-х рр. була фрагментарною та ситуативною, адже вирішувалися лише окремі політичні, економічні і соціальні завдання поточного характеру. Урядом чітко не визначалися пріоритети, не формулювалися цілі бюджетної політики. Вчені відзначають, що формування структури бюджетної політики України у цей період пов'язано з великою кількістю проблем [6]. Поряд з іншими, вагомою причиною стала відсутність практики використання інструментів бюджетної політики для регулювання економічних і соціальних процесів в умовах системної кризи і трансформації суспільства.

Перетворення у сфері державних фінансів почалися із формування правових інститутів з метою адекватної періоду зміни правового поля (Декрету Кабінету Міністрів України „Про місцеві податки і збори” (1993 р.), Закон України „Про бюджетну систему України” (1995 р.), Постанова Верховної Ради України „Про затвердження Правил оформлення проекту Закону України про Державний бюджет України”, Постанова Верховної Ради України „Про структуру бюджетної класифікації України”, Закон України „Про систему оподаткування” (1997 р.) та ін.). Водночас, практика формування і розвитку вітчизняної бюджетної та податкової системи у 1990 х рр. була прискореною, недосконалою, безсистемною, непрозорою, законодавчі та нормативні акти часто були неузгодженими один з одним.

У 1992 – 1998 рр. бюджетна політика розвивалася у межах так званої „політики фінансової стабілізації” [8], в несприятливих умовах об'єктивного і суб'єктивного плану. Початкова невизначеність із принципами бюджетної політики та звичка суб'єктів бюджетної політики до їх недотримання поряд з недосконалістю контролю, сприяли до подальшого їх ігнорування на практиці, що стало наслідком безсистемності в бюджетній політиці на багато років поспіль.

Не сприяло впорядкуванню процесу формування бюджетної політики і, починаючи з 1995 р., прийняття Верховною Радою України щорічних постанов про основні напрями бюджетної політики (бюджетних резолюцій), в яких на підставі прогнозних показників розвитку економіки визначалися пріоритети бюджетної політики держави на наступний рік у сфері доходів, видатків бюджету, міжбюджетних відносин, державного боргу, дефіциту бюджету та джерел його фінансування. Основні напрями бюджетної політики фактично є основним орієнтиром

у формуванні показників державного та місцевих бюджетів на наступний рік. Аналіз врахування окремих положень бюджетних резолюцій показує, що вони часто не враховувалися в проєктах бюджетів на відповідний рік.

Показники зведеного бюджету держави та їхня частка у ВВП певним чином відображають результати проведення бюджетної політики в Україні за роки реформ (табл. 1).

Таблиця 1
Показники зведеного бюджету України за 1992 – 2006 рр.

Роки	Доходи	Видатки	Дефіцит (-)/профіцит	Питома вага податків	Питома вага дефіциту (-)/профіциту
Млрд. крб.			У відсотках до ВВП		
1992	1227,5	1919,7	-692,2	24,4	-13,7
1993	49621,8	57248,7	-7626,9	33,5	-5,1
1994	523092,6	630647,0	-107554,4	43,5	-8,9
Млрд. грн.					
1996	30,2	34,2	-4,0	37,0	-4,9
1997	28,1	34,3	-6,2	30,1	-6,6
1998	28,9	31,2	-2,3	28,2	-2,2
1999	32,9	34,8	-1,9	25,2	-1,5
2000	49,1	48,1	1,0	28,9	0,6
2001	54,9	55,5	-0,6	26,9	-0,3
2002	61,9	60,3	1,6	27,4	0,7
2003	75,3	75,8	-0,5	28,2	-0,2
2004	91,5	102,5	-11,0	26,5	-3,2
2005	134,2	142,0	-7,8	31,6	-1,8
2006	171,8	175,3	-3,7	32,0	-2,55

Джерело: побудовано за даними офіційних веб-сайтів: Держкомстату України / www.ukrstat.gov.ua., Національного банку України / www.bank.gov.ua, Міністерства фінансів України www.minfin.gov.ua.

Як видно з табл. 1, в Україні впродовж 1992 – 2006 рр. видатки бюджету в абсолютному вимірі збільшувалися. Поряд з цим збільшувалася також питома вага видатків бюджету у ВВП. Водночас, за відсутності чіткої програми розвитку економіки, аналіз структури бюджетних видатків свідчить, що бюджетна політика незначною мірою сприяла фінансовій стабілізації та економічному зростанню. Питома вага податків у ВВП з 1997 р. знаходиться у межах 25-32 %, що відповідає світовій

практиці оподаткування. Однак в Україні проблема полягає у нерівномірності податкового навантаження внаслідок недосконалості законодавства, значної кількості податкових пільг, звільнень тощо. Недостатня ефективність бюджетної політики, зокрема податкової політики та державного боргу в 1992-1998 рр., призводила до викривлення руху грошових потоків, які відособилися від сфери реальної економіки і надходили на спекулятивний фінансовий ринок. З 2001 р. намітилися тенденції переходу від антикризової стратегії бюджетної політики до виваженої богової стратегії [11]. В цілому бюджетна політика у 1992-1999 рр. носила антициклічний, пасивний характер.

На початку ХХ ст. відбулася спроба переходу до активної бюджетної політики. У 2000–2003 рр. економіка України відзначалася відносною стабільністю макроекономічних показників. У цей період введено у дію Бюджетний кодекс України, яким упорядковано бюджетний процес, чітко визначено взаємовідносини державного бюджету та місцевих бюджетів, відповідальність за здійснення бюджетних правопорушень. Однак, впорядкувавши бюджетні відносини, Бюджетний кодекс був прийнятий без синхронного впровадження Податкового й Адміністративного кодексів України, що негативно позначилося на ефективності бюджетної політики, зокрема, таких її складових, як трансфертна та податкова політика.

Вперше у бюджеті 2001 р. було виділено бюджет розвитку, що свідчило про початок реалізації стратегічного плану активізації інвестиційно-інноваційної діяльності, бюджетної політики стимулювання НТП та інноваційно-інвестиційних процесів. Водночас, кардинальної зміни ситуації до сьогоденішнього дня не відбулося (табл. 2).

Таблиця 2
Динаміка державних інвестицій в основний капітал
в Україні, % ВВП

Інвестиції в основний капітал	2000	2002	2004	2005	2006
За рахунок коштів державного бюджету	0,7	0,8	2,3	1,2	1,3
За рахунок коштів місцевих бюджетів	0,6	0,6	1,0	0,9	1,0

Джерело: складено за даними офіційних веб-сайтів: Держкомстату України / www.ukrstat.gov.ua., Міністерства фінансів України www.minfin.gov.ua.

Із табл. 2 видно, що в цілому інвестиції в основний капітал мають тенденцію до поступового зростання у ВВП у порівнянні з попереднім періодом. Після сплеску питомої ваги державних інвестицій у ВВП в 2004 р. (більш ніж у 2,8 раза порівняно з попереднім роком) їх величина знизилася майже у 2 рази і зупинилася на рівні 1,3 % в 2006 р. Здійснення державних інвестицій за рахунок місцевих бюджетів ще більш невтішне, їх питома вага у ВВП не піднімається вище 1,0 %. Результати нестійкої динаміки державних інвестицій в основний капітал є, на нашу думку, наслідком того, що в активізації інвестиційної діяльності основна увага зосереджується на видатках бюджету поряд з їх недосконалою структурою та неспроможністю держави активно використовувати різні інструменти бюджетної політики. Серед механізмів впливу держави на активізацію інвестиційно-інноваційної діяльності, проведення технічного переозброєння підприємств та впровадження прогресивних технологій недостатньо використовуються механізми податкового регулювання, ефективність яких доведена світовим досвідом. Незважаючи на те, що можливість та необхідність використання інструментів податкової політики усвідомлена та закріплена у законодавстві, їх застосування неефективне, непослідовне. В умовах переорієнтації податкової політики на реформи в оподаткуванні прибутку юридичних осіб, зміни в оподаткуванні доходів фізичних осіб обмеження дохідної бази бюджетів усіх рівнів неминуче відобразилися на структурі видаткової частини бюджету. Крім того, зміни у податковому законодавстві у 2005 р. щодо скасування податкових пільг для суб'єктів підприємницької діяльності, зареєстрованих у спеціальних економічних зонах та територіях пріоритетного розвитку, скасування податкових пільг із сплати ПДВ та податку на прибуток для окремих галузей та ін., з одного боку, призвело до збільшення податкових надходжень до бюджету, що дало змогу забезпечити фінансування соціальних видатків з бюджетів всіх рівнів не збільшуючи дефіциту державного бюджету, проте, з іншого, не сприяло активізації інноваційно-інвестиційних процесів.

Впровадження з 2002 р. програмно-цільового методу планування бюджету, як започаткування переходу від принципу утримання бюджетних установ до отримання конкретних результатів від використання бюджетних коштів кожною установою, спрямовувалося на підвищення якості надання державних послуг та ефективність використання коштів бюджету, не вирішило існуючих проблем.

Аналіз та оцінка бюджетної політики за роки трансформа-

ції економічної системи України показує, що більшість намірів уряду так і залишаються лише намірами, декларативними гаслами, отримані результати досить часто не відповідають наміченим цілям. Звичайно, порівняно з початковим періодом становлення ринкових відносин, сучасна бюджетна політика стала більш чітко структурованою, з визначеним елементним складом. Змінено структуру бюджетних видатків, скорочено фінансування галузей економіки та надання бюджетних позичок, одночасно збільшилася питома вага видатків на соціальний захист населення, соціально-культурну сферу. Водночас, розірвання у часі процесів законодавчого забезпечення системності бюджетної політики породжує багато суперечностей і викривлень. Так, пріоритети бюджетної політики у 2004 р. різко змістилися у напрямку соціальних процесів. Підвищення соціальних зобов'язань держави спричинило до виникнення залежності: трансферти – підвищення цін і інфляції – збільшення тиску на чиновників у напрямку підвищення прожиткового мінімуму – збільшення трансфертів – провокування інфляції [3]. За даними Державного казначейства України, у 2005 р. видатки зведеного бюджету на соціальний захист і соціальне забезпечення збільшилися до 9,4 % ВВП, порівняно з 4,85 % у 2003 р., 5,59 % у 2004 р. У 2006 р. їх величина дещо знизилася і склала близько 8 % ВВП. З 2005 р. бюджетні інвестиції витіснені соціальними видатками бюджету. Вирішення суперечності, що виникає між необхідністю досягнення високої якості життя населення у процесі реалізації соціальної спрямованості бюджетної політики і потребами стимулювання економічного розвитку потребує пошуку механізмів та інструментів активізації внутрішніх резервів країни та її регіонів.

У Декларації цілей і завдань бюджетної політики на 2008 рік [9] для забезпечення позитивної динаміки економічного зростання та розбудови конкурентоспроможної економіки визначено пріоритетним, серед інших, інноваційний розвиток економіки та подолання технічного відставання. Оцінюючи основні завдання бюджетної політики у Декларації цілей та завдань бюджету на 2008 р., доцільно зауважити, що кількість окреслених цілей є занадто великою. Не випадково у Декларації цілей та завдань бюджету на 2009 р. [10] ситуацію було виправлено. Водночас, окреслення лише однієї цілі бюджетної політики також є недостатнім. Для забезпечення необхідного ступеня точності досягнення окресленої мети бюджетної політики на 2009 р., ряд цілей 2008 р. переведено у сферу завдань на 2009 р. Окремо на 2009 р. виділено пріоритетні завдання по-

даткової політики (ціль та шляхи її досягнення), у той час як на 2008 рік поставлена єдина, водночас досить широкомасштабна, ціль – перехід від фіскальної до стимулюючої функції податкової системи, реалізація якої з огляду на інфляційні процеси в Україні та інші фактори є сумнівною.

Досліджуючи регулюючу функцію бюджетної політики, слід розрізнити бюджетне регулювання як процес збалансування бюджетів і використанням можливості активного впливу бюджетних ресурсів на економіку, соціальну сферу і бюджетні механізми регулювання як засоби для забезпечення такого впливу чи дії. Механізм бюджетного регулювання є одним із найвагоміших елементів бюджетної політики. Водночас, бюджетне регулювання у широкому розумінні, як вплив на економічні і соціальні процеси податків та інших обов’язкових платежів, формуючих бюджет, бюджетне фінансування на певні цілі і регулювання міжбюджетних відносин, регулювання процесу розвитку ринкового середовища між бюджетами різного рівня бюджетної системи і зміну адміністративного методу перерозподілу національного багатства на ринковий (економічний), має свою межу, за якою наявний бюджетний інструментарій не дозволяє впливати на соціальні і економічні процеси. Крім того, у процесі розробки і реалізації бюджетної політики необхідно враховувати реакцію суб’єктів економіки на зміни у бюджетній політиці. На поведінку суб’єктів економіки впливає ряд чинників: ступінь довіри до влади, розвиток демократичних засад у суспільстві, ступінь розвиненості ринкових відносин, рівень життя населення, рівень безробіття, сформоване відношення до виконання своїх зобов’язань перед суспільством (сплата податків, отримання соціальних трансфертів тощо), рівень регламентації суспільного життя та інші.

До характерних рис недосконалості бюджетної політики об’єктивного і суб’єктивного характеру на сьогоднішній день слід віднести:

- недостатня теоретична обґрунтованість принципів, напрямів, правил та обмежень бюджетної політики в умовах невизначеності моделі її розвитку та удосконалення;
- недосконалість бюджетного процесу;
- відсутність дієвої системи контролю за виконанням існуючих принципів та правил бюджетної політики;
- порівняно низька можливість регуляторного впливу на економічні і соціальні процеси у суспільстві через недостатню інструментальність бюджетної політики;
- використання податкової системи в якості інструменту реалізації суто фіскальних цілей відносно вузького кола платни-

ків податків внаслідок викривленої системи податкових пільг та звільнень, пригнічення не лише інвестиційної та інноваційної, а й основної господарської діяльності підприємств, що спричиняє до стимулювання ухилення від сплати податків;

- слабка ступінь координації бюджетної політики з іншими складовими фінансової та економічної політики, особливо грошово-кредитною політикою;

- відсутність науково обґрунтованих пріоритетів бюджетної політики та стимулів до їх реалізації;

- низька ступінь довіри у суспільстві до бюджетної політики;

- часті зміни домінант бюджетної політики під впливом політичних чинників та відсутність спадкоємності у реалізації намічених цілей і завдань;

- низький рівень бюджетної дисципліни та, як наслідок, невиконання намічених цілей і завдань бюджетної політики;

- повільне впровадження в практику роботи державних установ середньо– та довгострокового бюджетного планування для підвищення рівня збалансованості і прозорості державного та місцевих бюджетів.

Аналіз трансформації бюджетної політики свідчить, що удосконалення її вагомих елементів, їх реформування на сьогоднішній день здійснюється без науково обґрунтованої концепції. За такого підходу можливості розв'язання нагромаджених суперечностей, які накопичилися у сфері бюджетної політики, та перешкодження їх подальшому виникненню стикатиметься із низкою труднощів.

Зміна параметрів соціально-економічної системи обумовлює постійне посилення вимог до формування та проведення ефективної бюджетної політики. Стимулювання суб'єктів господарювання, як необхідна умова сталого розвитку економіки, має здійснюватися за допомогою розширення інструментального характеру бюджетної та податкової політики, зокрема за рахунок використання напрацьованих світовою практикою ефективних стимулюючих механізмів. В умовах незрілої ринкової економіки досягнення балансу інтересів у суспільстві, що є основною функцією бюджетної політики, є досить складним завданням. Водночас, ця функція є регулюючою, тим самим в умовах викривлених ринкових відносин досить складно регулювати економічні і соціальні процеси у суспільстві. Отже, ефективність регуляторної функції бюджетної політики значною мірою залежить від усунення негативних загальноекономічних чинників.

Досягнення регулюючої орієнтації бюджетної політики, як вагомій складовій системи державного регулювання економіки,

має забезпечуватися введенням додаткових умов, які б певним чином обмежували фіскальну орієнтацію складових бюджетної політики. Зокрема, це стосується податкової політики в аспекті узгодження економічних інтересів учасників бюджетних відносин. Такими умовами можуть бути: забезпечення певного ступеня свободи на рівні місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування для адаптації правил оподаткування до особливостей господарського комплексу конкретного регіону чи муніципального утворення; надання можливості господарюючим суб'єктам адаптувати власні інтереси до встановлених умов оподаткування у межах правового поля. Детальний аналіз перелічених та ряду інших умов стане основою подальших досліджень.

Література

1. Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України: У 6 т. – Том 1: Пріоритети бюджетної політики та економічне зростання в Україні / М.Я. Азаров, Ф.О. Ярошенко, В.М. Гесць (кер. авт. кол.) та ін. – 2004. – 640 с.
2. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин. – К.: Наукова дкмка, 2006. – 432 с.
3. Нові виклики для економічної політики України: рекомендації до плану невідкладних дій // Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. – К.: Видавництво „К.І.С.”. – 2006. – 78 с.
4. Пасічник Ю.В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні: Монографія. – Донецьк: ТОВ „Юго-Восток, Лтд”, 2006. – 642 с.
5. Чугунов І.Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання: [Навчальний посібник]. – К.: НДФІ, 2005. – 259 с.
6. Гальчинський А.С. Україна: поступ у майбутнє. – К.: Основи, 1999.
7. Селигман Э. Основы политической экономии. – СПб., 1908.
8. Львовичкін С.В. Макрофінансова стабілізація в Україні у контексті економічного зростання: Монографія. – К.: Наша культура і наука, 2003.
9. Декларація цілей та завдань бюджету на 2008 рік: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2007 р. – № 316.
10. Декларація цілей та завдань бюджету на 2009 рік: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 березня 2008 р. – № 160.
11. Лисяк Л.В. Актуальні питання бюджетної політики у сфері дефіциту (профіциту) бюджету та державного боргу // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії: Зб. наук. праць. – Вип. 8: Економічні науки. – Чернівці, 2007. – С. 103-113.